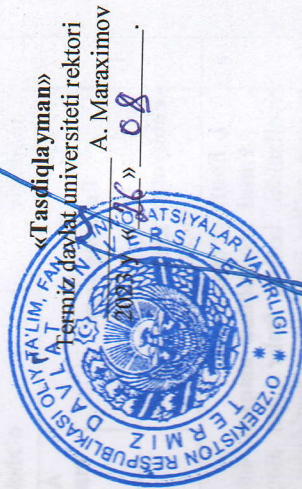

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi
Termiz davlat universiteti

TABIYOT VA GEOGRAFIYA O'QITISH
METODIKASI

fanidan

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:
Ta'lim sohasi:
Ta'lim yo'nalishi:

10000 - Gumanitar
140000 - Tabiiy fanlar
60530400 - Geografiya

Termiz-2023

Fan/modul kodi	O'quv yili 2023-2024	Semestr 7	Kreditlar 7
TVGO'MB 407			
Fan/modul turi majburiy	Ta'lim tili o'zbek		Haftadagi dars soatlari 8
Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama
1. Tabiiyot va geografiya o'qitish metodikasi	90	120	210
a	<p>I. Fanning mazmuni: Fanni o'qitishdan maqsad - talabalarga geografiya ta'lim metodikasini rivojlantirish, boshqa fanlar bilan aloqadorligi, tuzilishi, mazmuni, uslub va usullari, ta'lim jarayonini o'rgatishdir. Bu kursda talabalarga tadqiqot usullari, ta'lim jarayon qismlari, didaktik vositalar, dars berish to'g'risida ma'lumotlar berish, dars o'tishda texnika vositalaridan foydalanish, noan'anaviy va interfaol dars haqida ma'lumot berishdan iborat.</p> <p>Fanning vazifasi - geografiya metodikasida talablar, ya'ni o'quvchilarga geografiyadan qanday bilimlar berishni aniqlash, o'quvchilarga beriladigan bilim, ko'nikma, malakalarni shakllantirish yo'llarini, ta'lim jarayonini uyushtirish shakllarini aniqlash va har bir shaklga mos metod, o'quv jarayonlari, sinfdan tashqari ishlarini belgilashni o'rgatishdan iborat. Shuningdek o'quvchilarning o'quv materiallarini o'zlashtirishi, ularning tarbiyalanishi, ta'lim jarayonida fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, sinalgan o'qitish metodlarini takomillashtirish, darslik va o'quv qo'llanmalarini yaratish va ularni jahon standartlari darajasiga yetkazish yo'llarini izlash, geografiya ta'limi jarayonini tashkil etishning zamonaviy shakllarini ishlab chiqish, yangi pedagogik texnologiyalarni geografiya ta'limida qo'llash, geografik bilimlar, tushunchalar hajmini belgilash, bilim, tushuncha, ko'nikmalarni shakllantirish metodlarini ishlab chiqish, sinfdan tashqari ishlar mazmuni ishlab chiqish va belgilash hamda boshqalarni o'rgatishdan iborat.</p>		
	<p>II. ASOSIY NAZARIY QISM (ma'ruza mashg'ulotlari) III. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: (THEMES)</p>		

<p>1-mavzu: Kirish: Fanning nazariy mashg'ulotlari mazmuni "Tabiiyot va geografiya o'qitish metodikasi" fani, predmeti, tadqiqot ob'ekti. Fanning maqsadi va vazifalari, qisqacha rivojlanish tarixi. O'quv fanining boshqa tabiiy fanlar bilan bog'liqligi.</p>	<p>2-mavzu: Geografiya ta'limi metodikasining shakllanishi va rivojlanishi tarixi O'rtasiy Rossiya bosib olgunga qadar bo'lgan o'qitish tizimi. Mustamlaka davrida geografiya o'qitish metodikasi rivojlanish "Rus-tuzem" maktablarining ochilishi va ularda geografyaning o'qitilishi. 1900 yillarda ochilgan "Yangi usul" maktablari va ularda geografiya fanining o'qitilishi. F. Karimiyning geografiya darsligi. 1900-1915 yillarda yaratilgan geografiya darsliklari. Muhammad Amin Karimiyning 1914-yilda chop etilgan "Jo'g'rofiya riyoziy" risolasining ahamiyati. A.Donish, Furqat, M. Behbudiy, Xoji Yusuf Xay'atiy, Avlontylarning geografiya ta'limiga qo'shgan xissalari. Sobiq Ittifoqda o'zbek maktablarda geografiya ta'limi. Mustaqillik yillarida geografiya ta'limidagi tub o'zgarishlar. 9 yillik ta'lim, akademik litsey, kollejlarda geografiya ta'limidagi o'zgarishlar. Mustaqillik yillarida yaratilgan geografiya darsliklari. Horijda geografik ta'lim.</p>	<p>3-mavzu: O'zbekistonda geografiya ta'limining rivojlanishi. O'zbekistonda jumladan, O'rtasiyda geografiya ta'limining rivojlanishi uzoq tarixga ega. XIX – asrning oxiri va XX – asrning boshlarida geografiya ta'limining rivojlanishi. Yangi usul maktablarining tashkil topishi. Jadidchilik harakatida ta'lim va tarbiya. XX – asrda O'zbekistonda geografiya ta'limining rivojlanishi.</p>	<p>4-mavzu: Geografiya ta'limida ilmiy tadqiqotlarni tashkil etish. Ilmiy tadqiqot uyushtirishni ahamiyati. Geografiya o'qituvchisi ilmiy tadqiqotlar olib borishda yetakchi. Tadqiqotda nazariy va eksperimental-emperik metodlar. So'rovnoma va kuzatish uyushtirish. Tajriba sinflarida eksperiment uyushtirish bosqichlari. Metodik tadqiqot bosqichlari.</p>
--	--	--	---

5-mavzu: PISA xalqaro baholash tadqiqotlari.

Ushbu loyihalar o'quvchi-yoshlarning ijodiy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalari, egallagan bilimlarini hayotda qo'llay olish layoqatiga turli xil topshiriqlar orqali baho berish va keyinchalik bu ko'nikmalar rivojlanishiga turtki berishga xizmat qiladi. PIRLS, TIMSS, TALIS, PISA xalqaro dasturlari. PISA tadqiqotining o'ziga xos xususiyatlari. O'zbekistomning PISA tadqiqotida ishtirok etishi.

6 – mavzu: O'qitish metodlari tasnifi.

Geografiya ta'limida qo'llaniladigan metodlar tasnifi. Geografiya ta'limida qo'llaniladigan metodlarning o'zmi va roli.

Bilim olish manbalariga ko'ra metodlar tasnifi. Didaktik maqsadlarga ko'ra metodlar tasnifi: xulosa chiqarishga ko'ra metodlar tasnifi. Fikrlash faoliyatiga ko'ra metodlar tasnifi. Izohli-ko'rgazmali, reproduktiv, muammoli bayon, qisman izlanuvchan, tadqiqot metodlari. Vaqt o'tishi bilan metodlarning o'zgarishi. Metodlarga qo'yiladigan talablar.

Geografiya ta'limida darslik va qo'shimcha adabiyotlar bilan ishlash. Darslik bilan ishlash bilim olishning manbai ekanligi. Darslik bilan ishlash turlari; darslik matni bilan ishlash, reja tuzish; darslikdagi rasmlar, xaritalar, jadvallar, chizmalar bilan ishlash; darslikdagi mashq, topshiriqlar bilan ishlash. Qo'shimcha adabiyotlardan mustaqil bilim olish yo'llari.

Og'zaki bayon usullari. Hikoya tushuntirish, suhbat, ma'ruza va o'qib berish kabilar. Ularni farqlari, xususiyatlari, turlari. Suhbat. Savol-javob (katexezik) suhbat. Keng ko'lamdagi (evristik) suhbat. Savol-javoblarga qo'yiladigan talablar. Didaktik maqsadga ko'ra turlari.

7-mavzu: Geografiya fanidagi muammolar va ulardan ta'lim jarayonida foydalanish.

Geografiya fani tabiiy va iqtisodiy va ijtimoiy qismlardan iborat bo'lganligi uchun unda tabiat va jamiyatdagi barcha muammolar mujassamlashgan. Ushbu muammolarni guruhlariga bo'linishi. Muammoli bayon metodi. Reproduktiv va izlanuvchan metodi. Muammoli o'qitish metodi.

8-mavzu: O'qitishda pedagogic texnologiyalar.

O'zbekiston ta'lim tizimiga XX asrning 90-yillaridan boshlab «Yangi pedagogic texnologiyalar», «Ilg'or pedagogic texnologiyalari», «Pedagogic texnologiyalar», «Ta'lim texnologiyalari», «Maktab texnologiyalar», «Axborot texnologiyalari» va boshqa shunga o'xshash tushunchalar kirib keldi. Pedagogic texnologiyalar va ularning turlari.

9-mavzu: Geografiya ta'limi vositalari.

O'quv vositalari tasnifi. Tabiiy ob'ektlarning tasviri. Predmet va hodisalarning shartli belgilar bilan ifodalangan tavsifi va tasviri: verbal, kartografik; chizma-statistik; chizma sxematik. Priborlar. Geografiya kabinetini.

O'qitishning texnik vositalari. Texnika vositalaridan foydalanishga qo'yiladigan talablar. EHM va videotexnikalardan geografiya ta'limida foydalanish.

O'quv-ko'rgazmali qo'llanmalarni tasniflash. Geografiya ta'limida rasmlardan foydalanish. Diagramma va grafiklar bilan ishlash. Ularning turlari. Jadvallar bilan ishlash. Modellar bilan ishlash. Tog' jinslari va gerbariyalar bilan ishlash. Statistika materiallari bilan ishlash. Ko'rgazmali qo'llanmalarga qo'yiladigan talablar.

10-mavzu: Geografiya darslari va ularga qo'yiladigan talablar.

Geografiyani o'qitishni tashkil etish shakllarining umumiy tavsifi va ular o'rtasidagi uzviylik. Dars – geografiyani o'qitishning asisiy shakli. Darsning ta'limiy va tarbiyaviy maqsadlarini ishlab chiqish. Geografiya darslarida predmetlararo aloqalarni aniqlash. Geografiya darslarida o'lkashunoslik tamoiillariga amal qilish. Geografiya darslarida ekologik tarbiya berish. Geografiya darslarining tuzilishi. Geografiya darslarining tiplari.

11-mavzu: Geografiya darslarini rejalashtirish.

Geografiya darslarini rejalashtirish geografiya ta'limidagi muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Geografiya darsning yillik va kundalik rejasini ishlab chiqish. O'qituvchini darsga tayyorgarligi. Geografiya darsi tahlili va tahlilga qo'yiladigan talablar.

12 -mavzu: Bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish.

Umumiy o'rita ta'lim maktablari geografiyani o'qitishning asosiy maqsadi o'quvchilarda DTS bilan me'yorlangan bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish sanaladi. Amaliy ko'nikma va malakalarni shakllantirish metodikasi. Bilim, ko'nikma va malakalar va ularga qo'yiladigan talablar.

13-mavzu: Tarbiya turlari.

Ta'lim va tarbiya yagona jarayon bo'lib, ularning maqsadi umumiydir. Tarbiya o'quvchilarning jamiyatda qabul qilingan ahloq-odob qoidalariga mos keladigan e'tiqodni, ahloqiy malaka va ko'nikmalarni, ehtiyoj va intilishlarni tarkib topirishdir. Geografiyada tarbiya turlari quyidagilardan iborat: ilmiy dunyoqarashlar (dunyoni moddiyligi), ekologik, estetik, ahloq-odob, vatanparvarlik, mehnat, iqtisodiy va boshqalar.

14-mavzu: Geografiya xonasi va uni jilhozlash.

Geografik maydonchanning o'quv jarayonidagi ahamiyati va tuzilishi. Geografik maydoncha: astronomik, meteorologik, gidrologik, geomorfologik kuzatish olib boriladigan joy. Geografiya xonasining o'quv jarayonidagi o'rni. Geografiya xonasi-o'quv qurollari, ta'limning texnika vositalaridan oqilona joylashtirilgan faqat geografiyadan dars o'tiladiga. O'qituvchini geografiya xonasida olib boradigan tashkiliy xo'jalik ishlari. Geografiya xonasidan o'quv va sinfdan tashqari ishlarda foydalanish.

15-mavzu: Geografiya ta'limida sinfdan tashqari ishlar.

Sinfdan tashqari ishlarning maqsad va vazifalari. Doimiy o'tkaziladigan ishlar turlari. Sinfdan tashqari ishlarning shakllari Geografiya to'garagi. Fakultativ mashg'ulotlar, muzeylar, o'quvchilarning ilmiy jamiyatlari. Onda-sonda uyushtiriladigan sinfdan tashqari ishlar. Olimpiadalar, geografik xaftaliklar. Geografik kechalar. Sinfdan tashqari ishlarning asosiy yo'nalishlari.

III.

Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar
Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Geografiya o'qitish metodikasi fanining vazifalari.
2. Geografiya ta'limida yangi pedagogic texnologiyalarni qo'llash.
3. Bilimlar hajmini belgilashda geografiya o'qitish metodikasining roli.
4. 1917 yildan 1991 yillargacha geografiya ta'limi.
5. Mustaqillik yillarida geografiya ta'limi.
6. Xorijdagi ilg'or tajribalarni o'rganish va umumlashtirish.
7. Tabiiyot va geografiya darslarida ma'naviy, ekologik, iqtisodiy tarbiya.
8. Muammoli metodlar.
9. Tabiiy va iqtisodiy geografiya darslarida muammoli metodlarning o'rni va roli.
10. Metodlarni tasniflash usullari.
11. Xaritalar asosida misol, topshiriqlar yechish. Ularni tasniflash.
12. Dars konseptini tuzish (tabiiy va iqtisodiy geografiya fanlari bo'yicha)
13. Darslarni rejalashtirish. Dars o'tishni mashq qilish va dars tahlili.
14. Dars o'tishni mashq qilish.
15. O'quv loyihalar ishlab chiqish.

Amaliy mashg'ulotlar auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkaziladi. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. MUSTAQIL TA'LIM VA MUSTAQIL ISHLAR (Independent study and independent work)

Mustaqil ta'lim ma'ruza, amaliy mashg'ulotlariga tayyorganlik ko'rishdan tashqari fan dasturida ko'rsatilmagan, ammo fan bo'yicha talabning bilim doirasini kengaytiruvchi qo'shimcha mavzular doirasida berilgan topshiriq savollarni o'z ichiga oladi.

1. Tabiiyot va geografiya ta'limi metodikasining shakllanishi va

<p>rivojlanishi tarixi.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Tabiiyot va geografiya ta'limi metodikasining maktablardagi maqsadi va mazmuni. 3. Geografiya o'qitish metodikasining boshqa fanlar bilan aloqasi. 4. Xorijda geografiya ta'limi. 5. Geografik ta'lim jarayon qismlari. 6. Geografiya ta'limini uyushtirishning shakllari. 7. Maktab geografiyasi mazmunining tarkibiy qismlari. 8. Tabiiy geografiya kursining mazmuni va vazifalari. 9. Iqtisodiy geografiya kursining mazmuni va vazifalari. 10. Geografiya ta'limida kompyuter texnologiyasidan foydalanish. 11. O'qitishning texnik vositalari va ular bilan ishlash texnologiyasi. 12. Geografiya darsligi va u bilan ishlash texnologiyasi. 13. O'quvchilar bilimini tekshirish va baholash. 14. O'qitish metodlari. 15. Tarbiya turlari. 16. Ta'limda tadqiqot usullari. 17. Geografiya maydonchasi va xonasi. 18. Talabani mustaqil o'quv vositalarini tashkil etish uslub va vositalari. 19. O'qitish jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash. 20. Geografiya ta'limida sinfdan tashqari ishlar. <p>Izoh- Mustaqil ta'lim va mustaqil ish mavzulari hamda ularning bajarilish shakllari, tegishli maksimal ball va topshirish muddatlari modul – kredit bo'yicha taqsimot jadvalida berilgan.</p>	<p>V. Ta'lim natijalari (Kasbiy kompetensiyalari) Learning Outcomes (Professional Competences)</p> <p>Tabiiyot va geografiya o'qitish metodikasi fanini o'zlashtirish uchun o'qitishning ilg'or va zamonaviy usullardan foydalangan holda, yangi informatsion – pedagogik texnologiyalarni tadbiq etib, talabalarda bilim,</p>
<p>4.</p>	

<p>ko'nikma va malakalar shakllanadi. Shuningdek, atroflicha bilim olish maqsadida, talabalarga musqatli ish va mustaqil ta'lim beriladi. Bu fanning yutuqlarini Tabiiy va iqtisodiy geografiya shuningdek iqtisodiyotning boshqa sohalariga tadbqiq etish maqsadga muvofiqdir.</p> <p style="text-align: center;">VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari (Educational technologies and): methods:</p> <p>ma'ruzalar; kompyuter texnologiyasi asosida slaydlar namoyishi. amaliy mashg'ulotlar; berilgan topshiriqlar amaliy metodlar asosida olib boriladi. interfaol keys-stadilar; guruhlarda ishlash; klaster taqdimotlarni qilish;</p>	<p>5.</p> <p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar (Requirements for obtaining loans):</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha test yoki yozma ishini topshirish.</p>
<p>6.</p> <p>VIII . Asosiy adabiyotlar:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. H.Vahobov, N.R.Alimqulov, N.B.Sultanova. Geografiya o'qitish metodikasi. Toshkent 2020. 2. Metodika obucheniya geografii v sredney shkole. Pod. red. L.M.Pancheshnikovoy. -M.: Prosvetnenie, 1983. 3. Mo'minov O. Geografiya ta'lim metodikasi.-T. O'qituvchi.1986. 4. Qurboniyozov R. Geografiya ta'limi metodikasi. -T.: Universitet, 1992. 5. Qurboniyozov R. Geografiya ta'limi metodikasi. -Urganch, 2002. <p style="text-align: center;">Qo'shimcha adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. O'zbekiston Respublikasining ta'lim to'g'risidagi qonuni. T. 1997. 7. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash- 	

<p>yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganligining 24-yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagil ma'ruza. 2016 7-dekabr. Toshkent, O'zbekiston 2017. 48-b.</p> <p>8. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijjanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent, O'zbekiston 2017. 488-b.</p> <p>9. Azizxodjaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. T. 2006. 159-b.</p> <p>10. Ivanov Yu.A. Metodika prepadavaniya geografi: uchebno-metodicheskoe posobie po metodike prepadavaniya geografi. Brest. Gos.un-t imeni A.S.Pushkina. Brest: BrGU, 2012.-420 s.</p> <p>11. Ishmuxammedov R.J., Abduqodirov A.A., Pardaev A.X. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. T. 2008. 180-b.</p> <p>12. Vahobov, H., Mirzamahmudov, O.T. Geografiya o'qitish metodikasi. Namangan. 2016.</p> <p>13. S.I. Mirhayitova. Pedagogik texnologiya. Toshkent. 2020.</p> <p style="text-align: center;">Elektron-axborot manbalari:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. www.ziyo.net 2. www.unep.org 3. www.nuu.uz 4. www.lex.uz 5. www.ziyouz.com 6. www.geografiya.uz 7. www.terdu.uz 	<p>7. Termiz davlat universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan.</p>
---	--

<p>8. Fan (modul) uchun ma'sul: Erdanov Muhammadi – geografiya kafedrasil muduri. Niyozov Xo'jaqul – geografiya kafedrasil katta o'qituvchisi.</p>	<p>9. Taqrizchilar: Yakubov O'tkir- TDPI Geografiya va uni o'qitish metodikasi kafedrasil muduri g.f.n. Abdunazarov Husan – TerDU Geografiya kafedrasil dotsenti.</p>
--	---